

אלימות במשפחה בצל משבר הקורונה

ד"ר טל ארזי
אנה רזניקובסקי-קוראס

המחקר הוזמן על ידי משרד העבודה, הרווחה
והשירותים החברתיים ומומן בסיועו

מ-189-21

משרד העבודה, הרווחה
והשירותים החברתיים

מאירס ג'וינט
ברוקדייל

תוכן עניינים

3	מבוא
4	מערך המחקר
6	עיקרי הממצאים
10	מאפייני המשיבים
13	ממצאי המחקר
14	חלק א' – התופעה המוסברת: אלימות במשפחה
24	חלק ב' – גורמים מגבירי סיכון לאלימות במשפחה
48	מגבלות המחקר
50	מקורות
52	נספחים

מטרות המחקר

- איתור גורמים מגבירי סיכון לאלימות במשפחה בצל משבר הקורונה
- אפיון התדירות והחומרה של ביטויי אלימות במשפחה

רציונל המחקר

המחקר הוזמן על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים בהמשך לסקירה בין-לאומית בנושא "התמודדות עם אלימות נגד נשים במערכת יחסים זוגית בעת משבר הקורונה" (ריבקין ואח', 2020).

רקע – אלימות במשפחה

אלימות במשפחה היא תופעה רחבת היקף הפוגעת בנשים, בגברים, בילדים ובזקנים.

התעוררות מחאה ציבורית על רקע מקרי רצח נשים הובילה בעשור האחרון לעיסוק הולך וגובר בתופעת האלימות במשפחה ובהשפעותיה על החברה הישראלית.

בשנת 2014 כונסה ועדה בין-משרדית לגיבוש מדיניות ודרכי פעולה לטיפול במצב. אחת מהמלצות הוועדה עסקה בצורך ליצור מערך מתואם של כלל הגורמים למניעת אלימות במשפחה ולתת טיפול מהיר, הוליסטי ומותאם למאפייני האוכלוסייה. ביולי 2017 אימצה הממשלה (החלטת ממשלה 2820) את המלצת הוועדה, וכשנה לאחר מכן החל מטה התוכנית הלאומית למניעה וטיפול באלימות במשפחה את פעילותו.

מערך המחקר

כלי המחקר

שאלון שפותח במיוחד למחקר. השאלון כולל שאלות על ביטוייה השונים של תופעת האלימות במשפחה וכן על היבטים של איכות החיים האובייקטיבית והנתפסת כמגבירי סיכון לתופעה: מצב הבריאות, קשרים משפחתיים וחברתיים, צפיפות מגורים אובייקטיבית וסובייקטיבית, מצב כלכלי של משק הבית ומצב תעסוקתי של הפרט, רווחה נפשית.

בשאלון יש שאלות שעשויות לגרום חוסר נוחות למשיבים: ביטויים של אלימות במשפחה, בעיות רפואיות ומוגבלות, שימוש בחומרים ממכרים (אלכוהול וסמים), מצב תעסוקתי וכלכלי ועוד. כדי לצמצם את חוסר הנוחות צוין בשאלון כי המענה הוא אנונימי, כי אפשר להפסיק למלא את השאלון בכל שלב, וכי בכל שאלה יש אפשרות להשיב "לא מעוניין לענות". המחקר אושר על ידי ועדת האתיקה של מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל.

אתיקה

מערך המחקר (המשך)

המדגם

1,513 משתתפים. מדגם מייצג מבחינת מגדר, גיל (18 ויותר), קבוצת אוכלוסייה ורמת דתיות, כך שהמאפיינים הסוציו-דמוגרפיים של המשתתפים עומדים בהלימה עם התפלגותם באוכלוסייה הכללית.

איסוף הנתונים

סקר אינטרנטי שהעבירה חברת הסקרים מסחרית המתמחה בעריכת סקרים אינטרנטיים. השאלון הופץ במהלך משבר הקורונה, בשבוע שבין 15.12.20 ועד 22.12.20. השאלון הופץ בשפה העברית ובשפה הערבית.

כדי להשיג שיעורי השבה גבוהים מצד אחד, ומנגד לקבל תשובות מהימנות לשאלות רגישות העוסקות בביטויים השונים של אלימות במשפחה, השאלות נוסחו במכוון כך **שהן מתייחסות לדיווח על קיומה של אלימות במשפחתו של המשיב.** באופן זה אין הבחנה בין היות המשיב קורבן לאלימות במשפחה, היותו עד לאלימות במשפחה או היותו האדם הפוגע במשפחתו. על כן, המחקר בוחן את היקף תופעת האלימות במשפחה ולא את היקף ההיפגעות של המשיבים ממנה.

עיקרי הממצאים

היפגעות מאלימות במשפחה

7.0%

דיווחו כי הם או אחרים
במשפחתם נפגעו

מאלימות מינית

לפחות פעם אחת
בחצי השנה האחרונה

8.9%

דיווחו כי הם או אחרים
במשפחתם נפגעו

מאלימות פיזית

לפחות פעם אחת
בחצי השנה האחרונה

26.7%

דיווחו כי הם או אחרים
במשפחתם נפגעו

מאלימות כלכלית

לפחות פעם אחת
בחצי השנה האחרונה

30.4%

דיווחו כי הם או אחרים
במשפחתם נפגעו

מאלימות נפשית-רגשית

לפחות פעם אחת
בחצי השנה האחרונה

הבדלים בין קבוצות^א

מי מדווחים יותר כי הם או אחרים במשפחתם נפגעו מאלימות במשפחה?

אלימות מינית	אלימות פיזית	אלימות כלכלית	אלימות נפשית-רגשית
גברים יותר מנשים	גברים יותר מנשים	צעירים (18-30) יותר ממבוגרים (31-64) ומזקנים (+65)	גברים יותר מנשים
ערבים יותר מיהודים	צעירים (18-30) יותר ממבוגרים (31-64) ומזקנים (+65)	ערבים יותר מיהודים	ערבים יותר מיהודים
להטב"קים יותר ממי שאינם להטב"קים	ערבים יותר מיהודים	להטב"קים יותר ממי שאינם להטב"קים	להטב"קים יותר ממי שאינם להטב"קים
	להטב"קים יותר ממי שאינם להטב"קים	רווקים יותר מנשואים	
	רווקים יותר מנשואים		

^א כל ההמצאים המוצגים מובהקים סטטיסטית ברמה של $P < 0.05$. ראו נספח א.

מתאמים עם גורמים מגבירי סיכון

חוסר שביעות רצון מן הקשרים המשפחתיים והחברתיים
חוסר שביעות רצון מן המצב הכלכלי של משק הבית
חוסר שביעות רצון מן החיים (בחצי השנה האחרונה)

אלימות נפשית-רגשית

חוסר שביעות רצון מן הקשרים המשפחתיים והחברתיים
חוסר שביעות רצון מן המצב הכלכלי של משק הבית
חוסר שביעות רצון מן החיים (בחצי השנה האחרונה)

אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים עם מדדים שונים של
גורמים מגבירי סיכון

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים עם מדדים של מצב
בריאות, קשרים חברתיים ומשפחתיים ורווחה נפשית
לא נמצא קשר בין אלימות מינית ובין צפיפות המגורים
או המצב הכלכלי של משק הבית

אלימות מינית

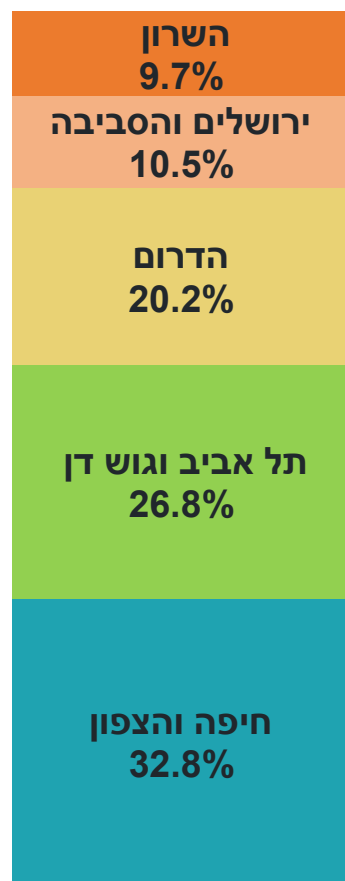
מאפייני המשיבים

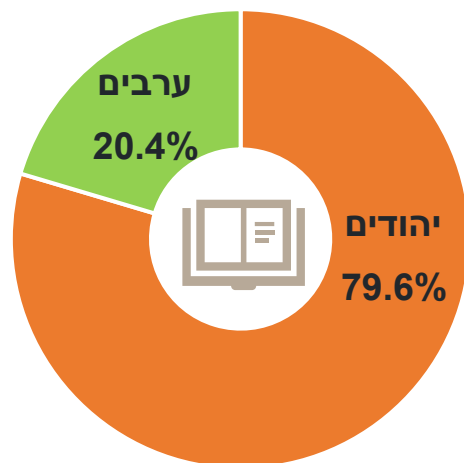
מדגם מייצג של האוכלוסייה בישראל (N=1,513)

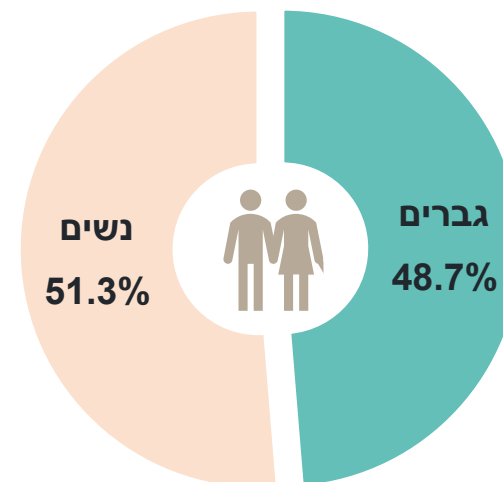
אזור מגורים

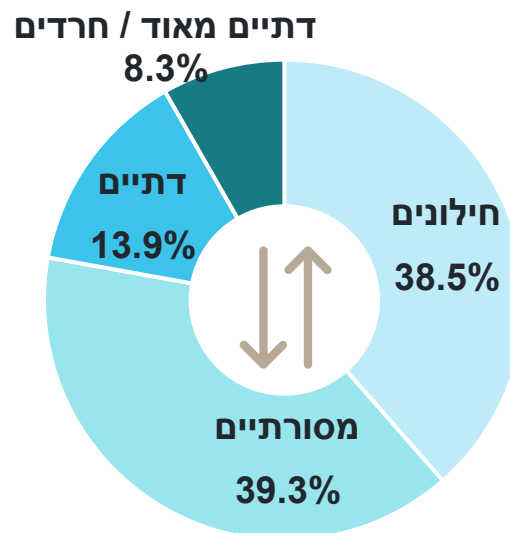
אוכלוסייה

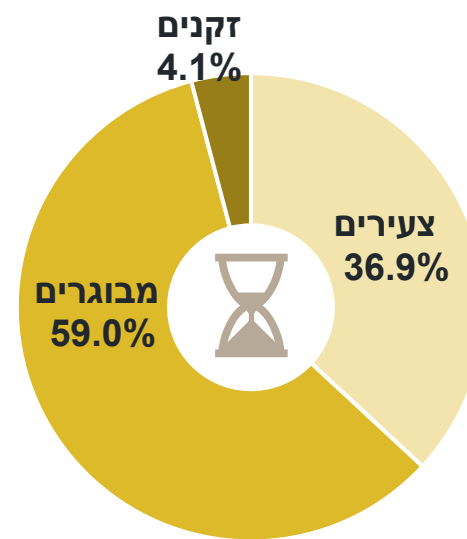
מגדר

רמת דתיות

גיל

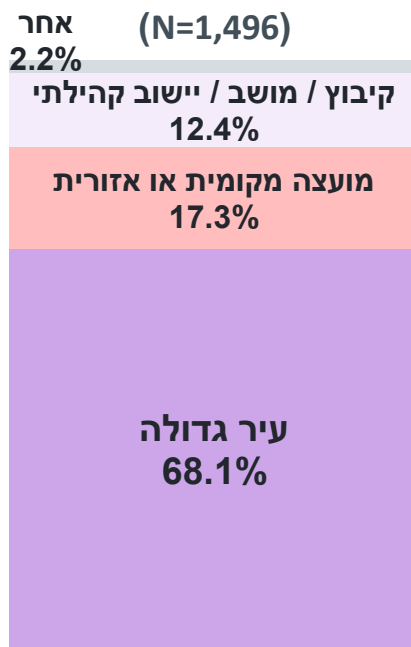

נתונים דמוגרפיים נוספים

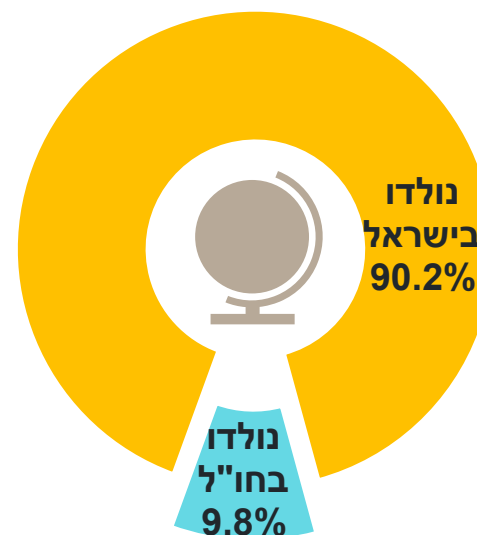
השכלה

(N=1,492)

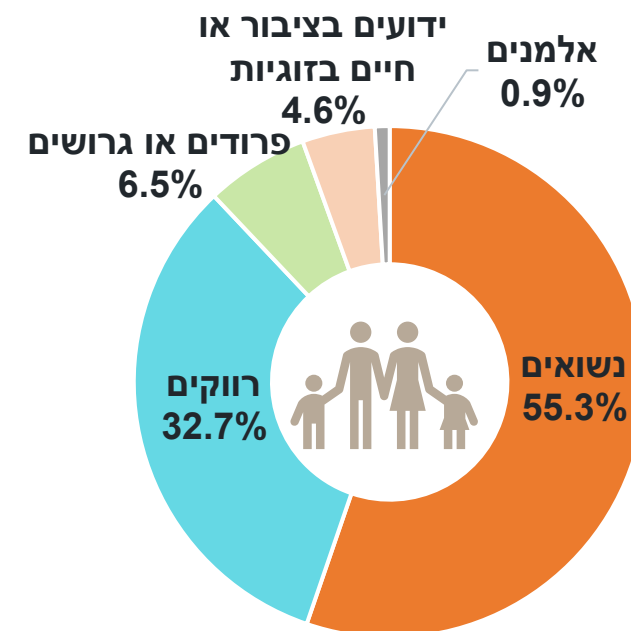

עלייה

(N=1,498)

מהם, 99.5% עולים ותיקים (יותר מ-10 שנים בארץ)

מצב משפחתי

(N=1,502)

ממצאי המחקר

חלק א

התופעה המוסברת: אלימות במשפחה

אלימות במשפחה נחלקת לארבעה סוגים עיקריים:

- אלימות נפשית-רגשית
- אלימות כלכלית
- אלימות פיזית
- אלימות מינית

בסקר נשאלו שאלות בנוגע לתדירות ולחומרה של ביטויי אלימות במשפחה נוכח משבר הקורונה.

שילוב בין סוגי פגיעות

מספר סוגי האלימות (נפשית-רגשית, כלכלית, פיזית, מינית) שמהם נפגעו המשיבים עצמם או אחרים במשפחתם
(באחוזים) (N=1,513)

נפגעו מארבעה סוגים של אלימות	נפגעו משלושה סוגים של אלימות	נפגעו משני סוגים של אלימות	נפגעו מסוג אחד של אלימות	לא נפגעו כלל
7.0%	5.9%	29.7%	28.4%	28.9%

ביטויים של אלימות נפשית-רגשית במשפחה

בחצי השנה האחרונה, התדירות שבה נוהגים במשפחה שלך אליך או אל אחרים באופנים האלה (באחוזים)

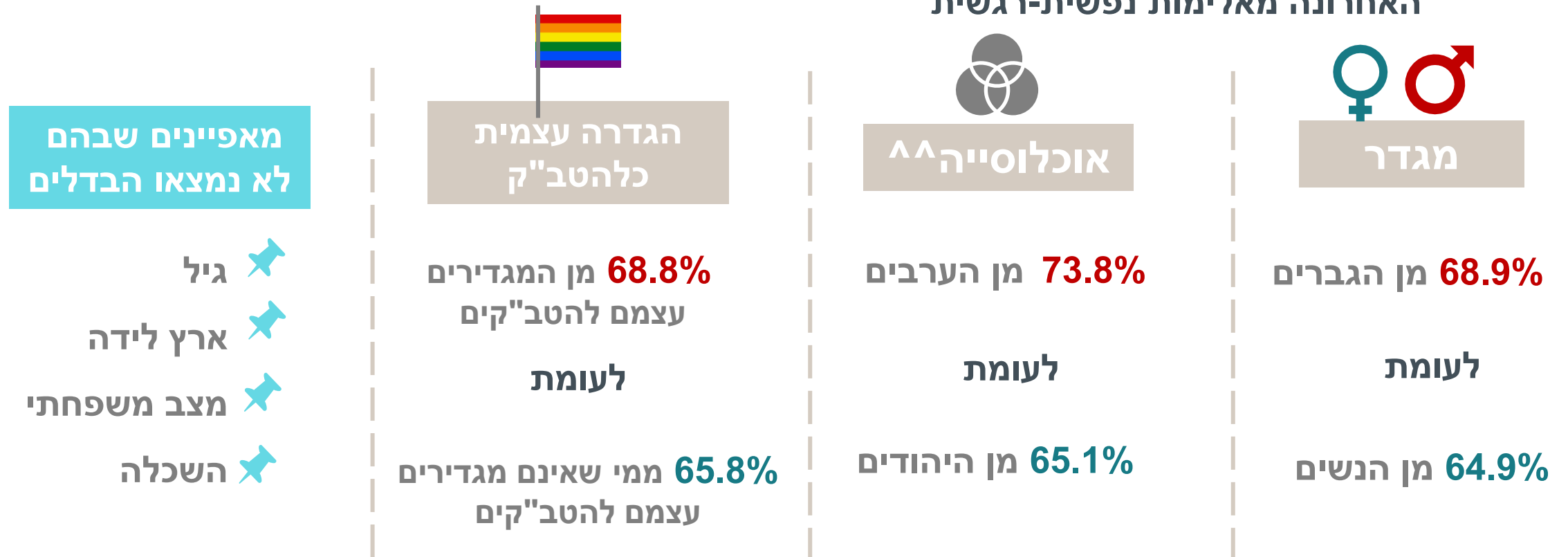
לפחות פעם אחת	תמיד	לעיתים קרובות	לפעמים	לעיתים רחוקות	כלל לא	N	
45.1	1.0	4.4	14.3	25.4	54.9	1,470	קללות, צעקות, העלבה או השפלה
38.0	1.3	3.4	12.8	20.5	62.0	1,474	התעלמות מכוונת כדי לפגוע ברגשות (למשל שתיקות, התעלמות משיחות טלפון או מהודעות)
19.2	0.7	2.1	6.9	9.4	80.8	1,477	איומים, האשמות או הפחדה
24.3	0.7	2.0	6.6	15.0	75.7	1,479	טריקת דלתות או הרס חפצים בבית
20.8	1.3	3.0	6.5	10.0	79.2	1,477	התנהגות חשדנית וקנאית, מעקב וניסיון לשליטה באחר ובמעשיו
29.1	1.5	4.2	9.7	13.8	70.9	1,476	הגבלת זמן הפנאי או מניעת מפגש עם בני משפחה או חברים
36.1	2.6	6.4	13.3	13.8	63.9	1,476	הגבלת זמן הפעילות מחוץ לבית

30.4		69.6		מדד מסכם "אלימות נפשית-רגשית" ($\alpha=.860$)			
------	--	------	--	---	--	--	--

הבדלים מובהקים בין קבוצות בנוגע לדיווח על אלימות נפשית-רגשית במשפחה[^]

אחוז המדווחים על היפגעות שלהם או של אחרים במשפחתם לפחות פעם אחת בחצי השנה האחרונה מאלימות נפשית-רגשית

[^] ראו נספח א

^{^^} אין הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות ובין חרדים

ביטויים של אלימות כלכלית במשפחה

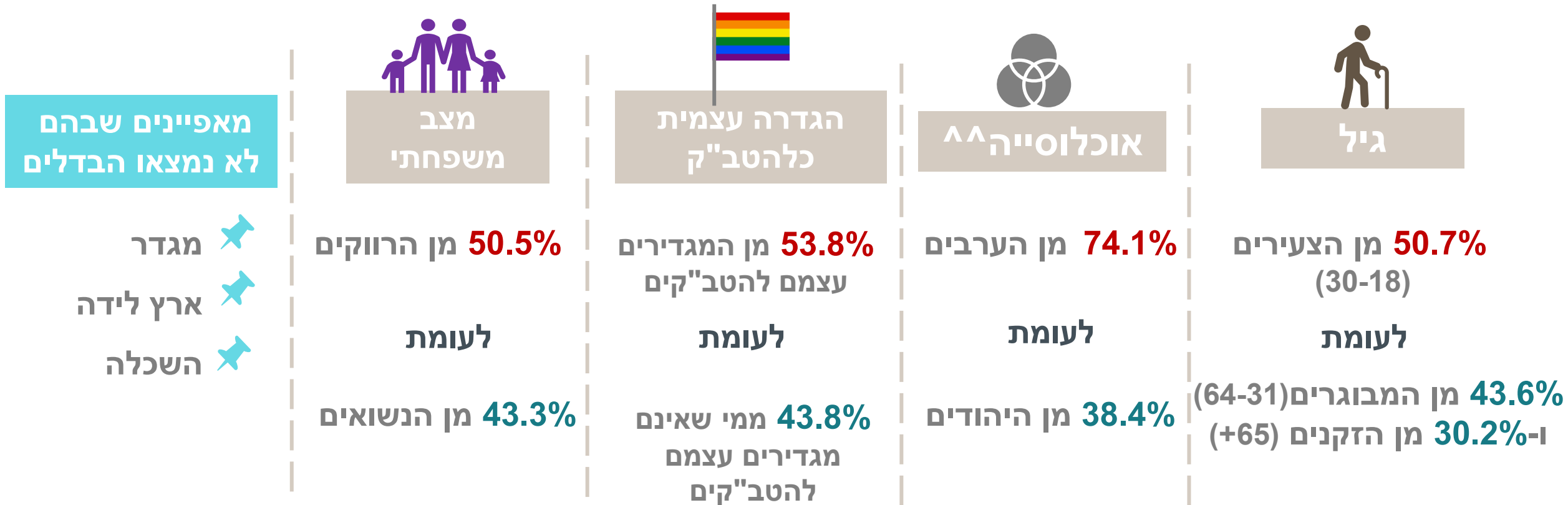
בחצי השנה האחרונה, התדירות שבה נוהגים במשפחה שלך אליך או אל אחרים באופנים האלה (באחוזים)

לפחות פעם אחת	תמיד	לעיתים קרובות	לפעמים	לעיתים רחוקות	כלל לא	N	
35.0	3.5	6.6	11.5	13.4	65.0	1,475	הערמת קשיים לעבוד או ללמוד
29.5	4.5	5.1	9.1	10.7	70.5	1,476	שליטה על הכסף
15.5	2.0	2.7	4.8	5.9	84.5	1,469	סירוב לחלוק כסף או משכורת באופן שוויוני
26.7					73.3		מדד מסכם "אלימות כלכלית" ($\alpha=.738$)

הבדלים מובהקים בין קבוצות בנוגע לדיווח על אלימות כלכלית במשפחה[^]

אחוז המדווחים על היפגעות שלהם או של אחרים במשפחתם לפחות פעם אחת בחצי השנה האחרונה מאלימות כלכלית

[^] ראו נספח א

^{^^} אין הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות ובין חרדים

ביטויים של אלימות פיזית במשפחה

בחצי השנה האחרונה, התדירות שבה נוהגים במשפחה שלך אליך או אל אחרים באופנים הבאים (באחוזים)

	N	כלל לא	לעיתים רחוקות	לפעמים	לעיתים קרובות	תמיד	לפחות פעם אחת
הכאה, מכות, דחיפות או סטירות	1,477	91.1	4.7	2.8	1.1	0.3	8.9

לפי הערכת גורמי הרווחה, יש בישראל כ-200 אלף נשים מוכות, שהן 2.3% מכלל האוכלוסייה. הפער בין הערכה זו ובין הדיווח בסקר הנוכחי נובע, לפחות חלקית, מכך שההערכה נוגעת לאלימות פיזית כלפי נשים בלבד, בעוד הסקר התייחס לאלימות פיזית כלפי כל בני המשפחה.

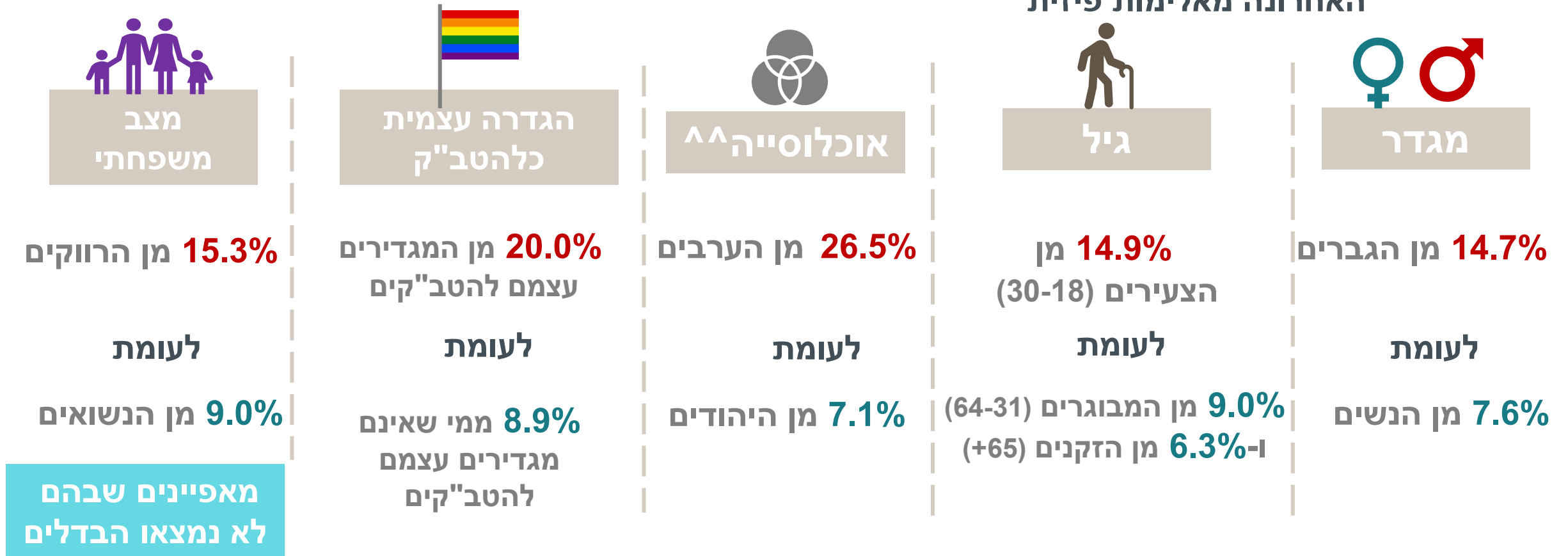

אפשר לייחס את הדיווח המוגבר בסקר על אלימות פיזית במשפחה להעלאת המודעות לתופעה ולהפחתת החסמים להכרה בה. נוסף על כך, יש עדויות כי חלה עלייה במקרי אלימות במשפחה בתקופת משבר הקורונה מאחר שהוא העצים את גורמי הסיכון לתופעה.

הבדלים מובהקים בין קבוצות בנוגע לדיווח על אלימות פיזית במשפחה[^]

אחוז המדווחים על היפגעות שלהם או של אחרים במשפחתם לפחות פעם אחת בחצי השנה האחרונה מאלימות פיזית

✚ ארץ לידה

✚ השכלה

[^] ראו נספח א

^{^^} אין הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות ובין חרדים

ביטויים של אלימות מינית במשפחה

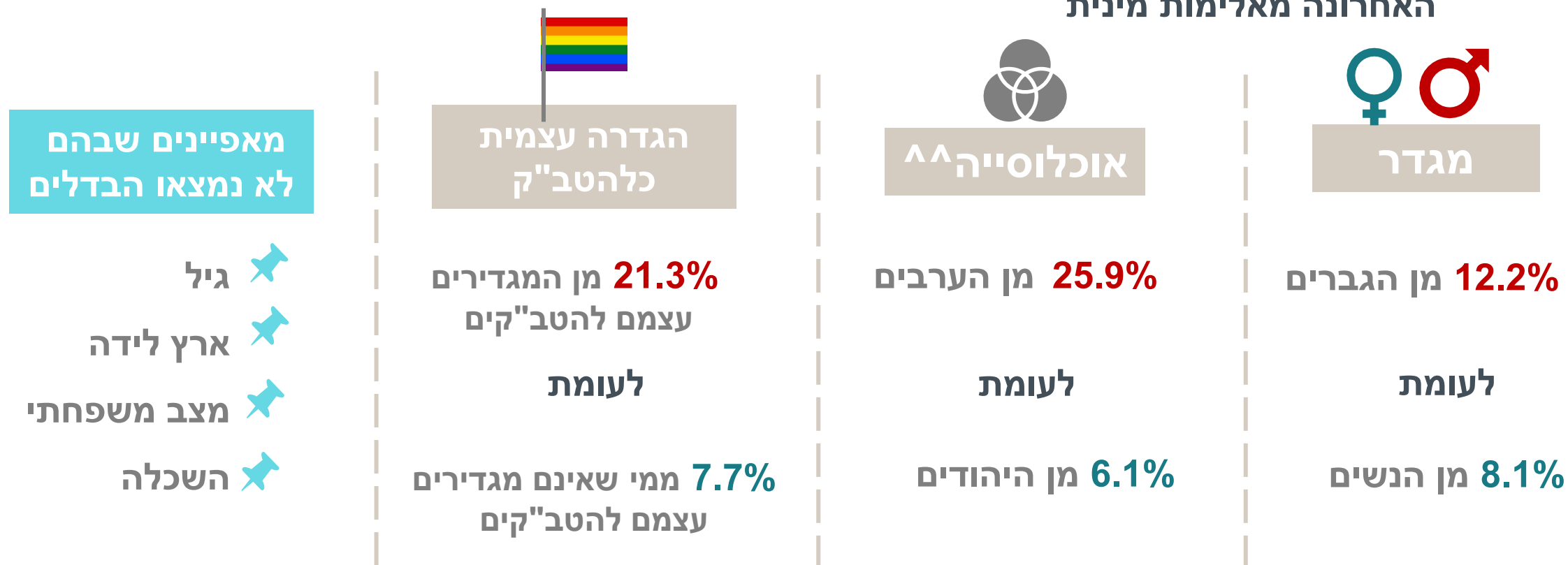
בחצי השנה האחרונה, התדירות שבה נוהגים במשפחה שלך אליך או אל אחרים באופנים הבאים (באחוזים)

לפחות פעם אחת	תמיד	לעיתים קרובות	לפעמים	לעיתים רחוקות	כלל לא	N	
7.0	1.0	1.0	2.4	2.6	93.0	1,463	קיום יחסי מין שלא ברצון או בהסכמת שני הצדדים

הבדלים מובהקים בין קבוצות בנוגע לדיווח על אלימות מינית במשפחה[^]

אחוז המדווחים על היפגעות שלהם או של אחרים במשפחתם לפחות פעם אחת בחצי השנה האחרונה מאלימות מינית

[^] ראו נספח א

^{^^} אין הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות ובין חרדים

חלק ב

גורמים מגבירי סיכון לאלימות במשפחה

בחלק זה ייסקרו גורמים שונים אשר נמצאו בספרות המקצועית ככאלה שעלולים להגביר את האלימות במשפחה:

- מצב הבריאות
- קשרים משפחתיים וחברתיים
- צפיפות מגורים אובייקטיבית וסובייקטיבית
- מצב כלכלי של משק הבית ומצב תעסוקתי של הפרט
- רוחה נפשית

גורם 1: מצב הבריאות

מחקרים שנערכו בעולם מצאו קשר בין גורמים בריאותיים, פיזיים ונפשיים בקרב הפוגעים ובין אלימות פיזית ומינית במשפחה כלפי נשים. עם הגורמים נמנים מחלות כרוניות (למשל: סכרת, לחץ דם גבוה, אפילפסיה והפרעות פסיכיאטריות) ומוגבלות פיזית (Barnawi, 2017), צריכה מוגברת של אלכוהול (Abramsky et al., 2011) וצריכת סמים.

כמו כן נמצא קשר בין אלימות במשפחה ובין בעיות בריאות שונות בקרב הנשים הנפגעות (למשל: קושי ללכת, קושי לבצע פעולות יום-יומיות, כאבים, אובדן זיכרון) ודיווחיהן על בריאותן הלקויה (Ellsberg et al., 2008).

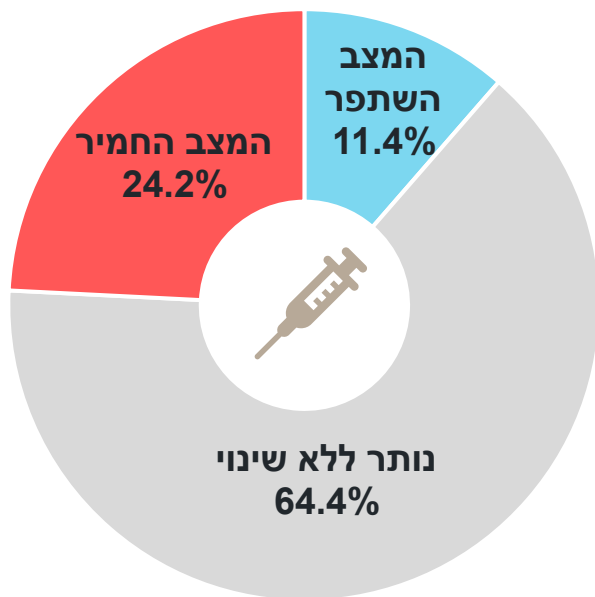
מצב הבריאות נבחן באמצעות שאלות על המצב הפיזי והנפשי של המשיב ושל בני משפחתו, וכן על צריכת אלכוהול ושימוש בסמים.

מצב הבריאות האישי והמשפחתי

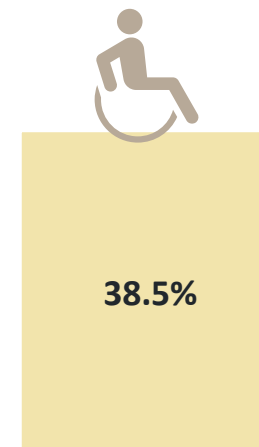
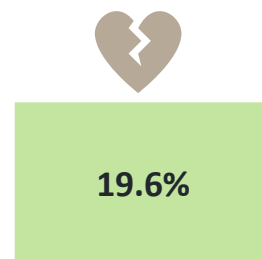
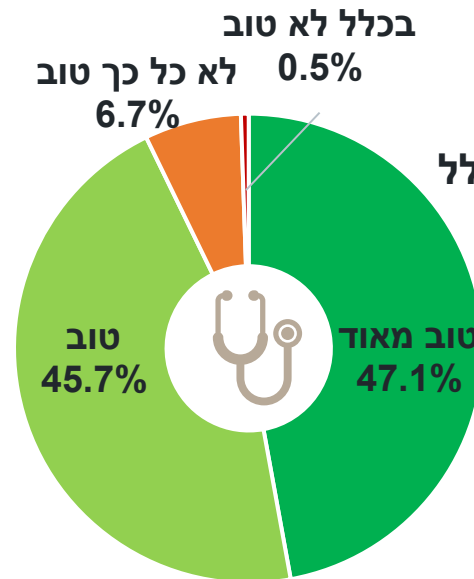

שינוי במצב הבריאות בחצי
השנה האחרונה

(N=1,485)

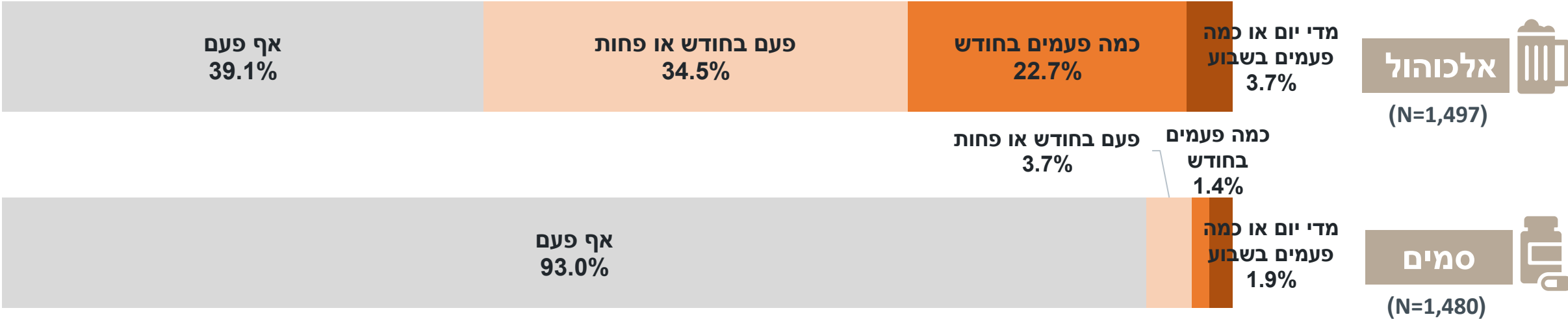
מצב הבריאות בדרך כלל
(N=1,500)

מישהו מבני המשפחה סובל מבעיה רפואית / כרונית / ממוגבלות גופנית, פיזית-בריאותית, חושית, קוגניטיבית, תפקודית
(N=1,491)

מישהו מבני המשפחה סובל מקשיים נפשיים / ממחלת נפש / מפוסט-טראומה
(N=1,500)

דיווח על תדירות השימוש בחומרים ממכרים

ייתכן שאפשר להסביר את התדירות הנמוכה המדווחת של שימוש בסמים בכך שהמשיבים התייחסו לשימוש בסמים "קשים" בלבד (ולא התייחסו לסמים "קלים" כמו גראס) או בעקבות הטיית מידע (חשש מהפללה עצמית, רצייה חברתית).

נמצא הבדל מובהק בדיווח על שימוש בסמים בין צעירים בני 18-30 (10.5% השתמשו בסמים בתדירות משתנה בחודש האחרון) ובין זקנים בני 65+ (לא השתמשו בסמים כלל). עוד נמצא הבדל מובהק בדיווח על שימוש בסמים בין יהודים שאינם חרדים (8.3%) ובין ערבים (3.7%) וחרדים (3.4%).

מתאמים בין מצב הבריאות ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי הבריאות ובין אלימות כלכלית:

- ככל שמצב הבריאות הכללית טוב פחות
- ככל שמצב הבריאות התדרדר בחצי השנה האחרונה
- ככל שתדירות השימוש בסמים גבוהה יותר
- ככל שצריכת אלכוהול נמוכה יותר^{^^}

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות כלכלית

^{^^} לרוב הקשר בין צריכת אלכוהול לבין פגיעה במשפחה מתייחס לפוגע ובמקרה זה, נוסח השאלה התייחס להיפגעות

אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי הבריאות ובין אלימות נפשית-רגשית:

- ככל שמצב הבריאות הכללית טוב פחות
- ככל שמצב הבריאות התדרדר בחצי השנה האחרונה
- ככל שתדירות השימוש בסמים גבוהה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות נפשית-רגשית

לא נמצא מתאם מובהק בין צריכת אלכוהול ובין אלימות נפשית-רגשית

[^] ראו נספח ב

מתאמים בין מצב הבריאות ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות מינית

מתאם מובהק אך חלש בין מדד מצב הבריאות הכללית ובין אלימות מינית:

- ככל שמצב הבריאות הכללית טוב פחות

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות מינית

לא נמצא מתאם מובהק בין שינוי במצב הבריאות, שימוש בסמים וצריכת אלכוהול ובין אלימות מינית

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי הבריאות ובין אלימות פיזית:

- ככל שמצב הבריאות הכללית טוב פחות
- ככל שתדירות השימוש בסמים גבוהה יותר
- ככל שצריכת אלכוהול נמוכה יותר^{^^}

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין שינוי במצב הבריאות ובין אלימות פיזית

^{^^} לרוב הקשר בין צריכת אלכוהול לבין פגיעה במשפחה מתייחס לפוגע ובמקרה זה, נוסח השאלה התייחס להיפגעות

גורם 2: קשרים חברתיים ומשפחתיים

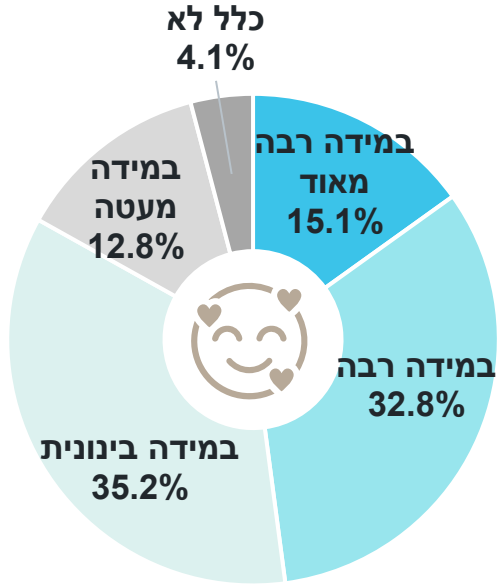
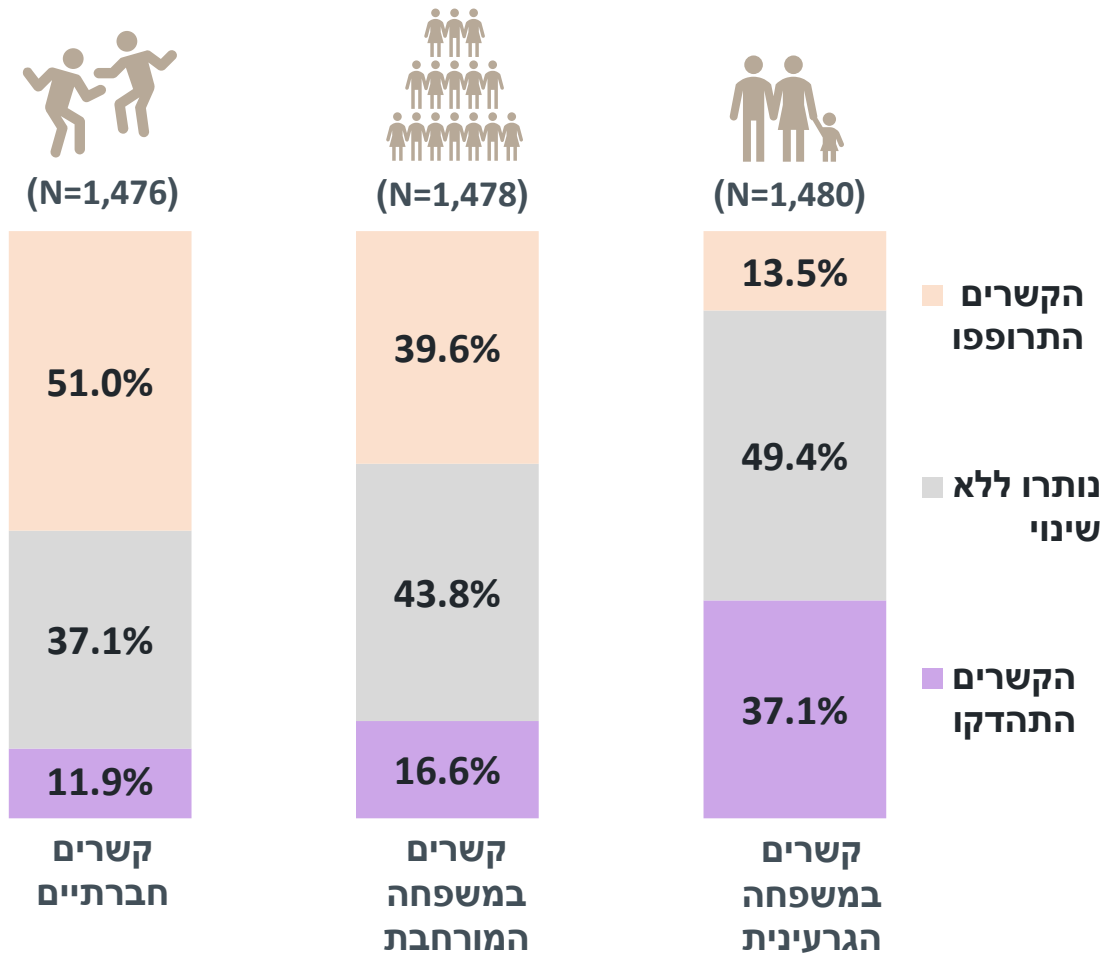
בעקבות מדיניות של בידוד וריחוק חברתי, במערכות יחסים אלימות מצטמצם אף יותר מרחב הבחירה של האישה וגוברת יכולתו של בן-הזוג להפגין התנהגויות של שליטה. ידוע כי מצבי חירום מקצינים התנהגויות שליטה של גברים הפוגעים בנשותיהם, במיוחד בהיבט של הגבלת קשרים עם חברים ובני משפחה (Weitzman & Behrman, 2016). צמצום הגישה לקשרים משפחתיים וחברתיים פוגע במצב הנפשי של הנשים וביכולתן לקבל תמיכה ועידוד או לפנות לעזרה.

קשרים משפחתיים וחברתיים נבחנו באמצעות שאלות על שינוי בקשרים אלה, בהיקפם ובאיכותם נוכח ההגבלות בתקופת הקורונה.

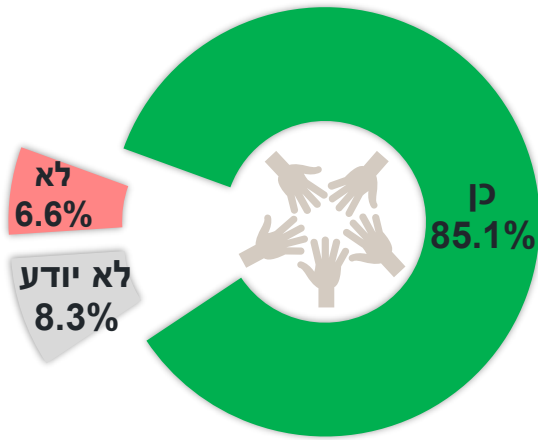
קשרים חברתיים ומשפחתיים

השינוי שחל בקשרים החברתיים והמשפחתיים בחצי השנה האחרונה

שביעות רצון כללית
מן הקשרים החברתיים והמשפחתיים
בחצי השנה האחרונה
(N=1,482)

בשעת משבר או מצוקה
יש בני משפחה, חברים ומכרים
שאפשר לקבל מהם עזרה
(N=1,489)

מתאמים בין קשרים משפחתיים וחברתיים ובין סוגי אלימות במשפחה^א

אלימות כלכלית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מהקשרים המשפחתיים והחברתיים ובין אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי יחסים משפחתיים וחברתיים ובין אלימות כלכלית:

- ככל שהקשרים החברתיים התרופפו
- ככל שהקשרים במשפחה המורחבת התרופפו
- ככל שהקשרים במשפחה הגרעינית התרופפו

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות כלכלית

אלימות נפשית-רגשית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מהקשרים המשפחתיים והחברתיים ובין אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי יחסים משפחתיים וחברתיים ובין אלימות נפשית-רגשית:

- ככל שהקשרים החברתיים התרופפו
- ככל שהקשרים במשפחה המורחבת התרופפו
- ככל שהקשרים במשפחה הגרעינית התרופפו

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות נפשית-רגשית

מתאמים בין קשרים משפחתיים וחברתיים ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות מינית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי יחסים משפחתיים וחברתיים ובין אלימות מינית:

- ככל ששביעות הרצון מן היחסים המשפחתיים והחברתיים נמוכה יותר
- ככל שהקשרים במשפחה הגרעינית התרופפו

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות מינית

לא נמצא מתאם מובהק בין התדרדרות בקשרים החברתיים ובקשרים במשפחה המורחבת ובין אלימות מינית

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי יחסים משפחתיים וחברתיים ובין אלימות פיזית:

- ככל ששביעות הרצון מן היחסים המשפחתיים והחברתיים נמוכה יותר
- ככל שהקשרים במשפחה הגרעינית התרופפו

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין התדרדרות בקשרים החברתיים ובקשרים במשפחה המורחבת ובין אלימות פיזית

גורם 3: צפיפות מגורים אובייקטיבית וסובייקטיבית

נמצא כי צפיפות פיזית קשורה בהגברת הסיכון לאלימות במשפחה (אייזיקוביץ' ואח', 2001). צפיפות פיזית היא קרקע פורייה לחיכוכים ולהתפרצות סכסוכים העלולים לייצר או להגביר אלימות כלפי נשים (Weitzman & Behrman, 2016) ולהגביר את הסיכון לאלימות כלפי ילדים (Coulton et al., 2007; Haas et al., 2018; Warren & Font, 2015).

צפיפות המגורים נבחנה בשני רבדים משלימים: הן צפיפות אובייקטיבית (כלומר, מספר נפשות לחדר בבית ומספר מטרים לנפש בדירה) הן צפיפות סובייקטיבית (כלומר, תחושת הצפיפות).

צפיפות מגורים אובייקטיבית

שני מדדי צפיפות מגורים אובייקטיבית

[^] גודל מדגם (N) קטן במדדים מחושבים היות שהמדדים מורכבים משתי שאלות. חלק מן המשיבים לא השיבו על שתיהן, ועל כן תשובותיהם הושמטו.
^{^^} אופן חישוב מדד צפיפות מגורים הנהוג בלמ"ס.

	Std.	M	range	N [^]	
מספר נפשות לחדר ^{^^}	.65	1.3	.25-6.0	1,339	
מטרים לנפש	20.16	33.8	2.8-175	1,151	

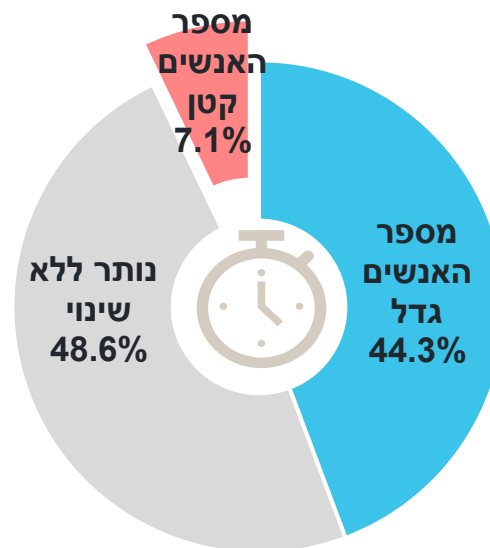
ב-75.6% מן הבתים יש מרפסת שמש, גינה או חצר (N=1,461)

ב-54.4% מן הבתים מתגוררים ילדים בני פחות מ-18 (N=1,480)

ב-10.2% מן הבתים מתגוררים מבוגרים בני 65+ (N=1,485)

ב-4.9% מן הבתים מתגוררים יחד עם המשפחה המורחבת (N=1,480)

צפיפות מגורים סובייקטיבית

שינוי במספר האנשים הנמצאים בבית במרבית שעות היום בחצי השנה האחרונה
(N=1,464)

תחושת הצפיפות בעקבות מגבלות התנועה ($\alpha=.765$)

אנשים בביתך "נכנסים אחד לשני בין הרגליים"
(N=1,265)

הבית שלך צפוף
(N=1,369)

מתאמים בין צפיפות מגורים ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי צפיפות מגורים ובין אלימות כלכלית:

- ככל שהצפיפות האובייקטיבית גבוהה יותר (יש פחות מטרים לנפש בבית ויש יותר נפשות לחדר)
- ככל שהצפיפות הסובייקטיבית גבוהה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות כלכלית

אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי צפיפות מגורים ובין אלימות נפשית-רגשית:

- ככל שהצפיפות האובייקטיבית גבוהה יותר (יש פחות מטרים לנפש בבית ויש יותר נפשות לחדר)
- ככל שהצפיפות הסובייקטיבית גבוהה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות נפשית-רגשית

מתאמים בין צפיפות מגורים ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות מינית

לא נמצא מתאם מובהק בין מדדי הצפיפות האובייקטיבית והסובייקטיבית ובין אלימות מינית

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי צפיפות מגורים ובין אלימות פיזית:
- ככל שהצפיפות האובייקטיבית גבוהה יותר (יש פחות מטרים לנפש בבית ויש יותר נפשות לחדר)

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין צפיפות סובייקטיבית ובין אלימות פיזית

גורם 4: מצב כלכלי של משק הבית ומצב תעסוקתי של הפרט

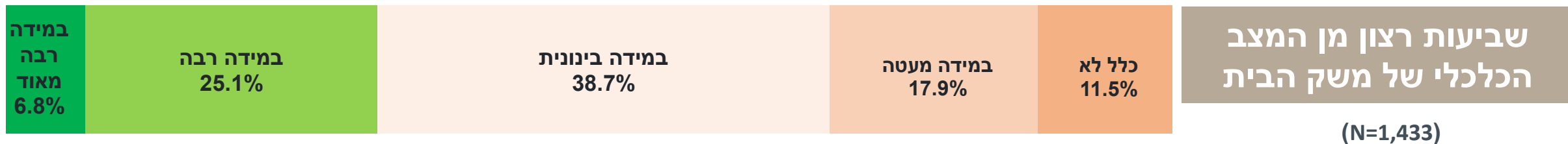
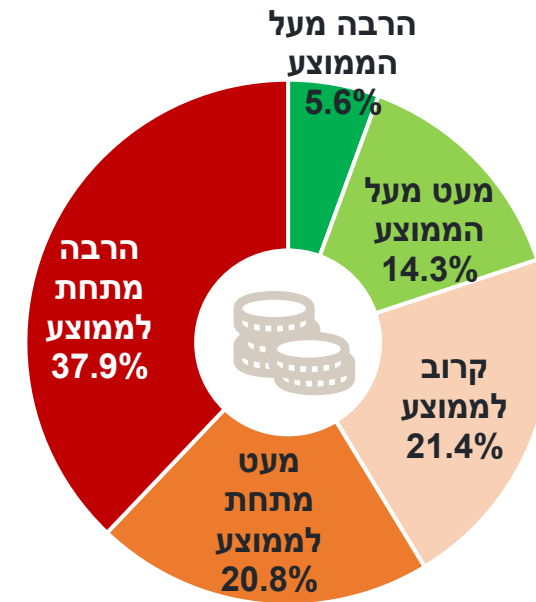
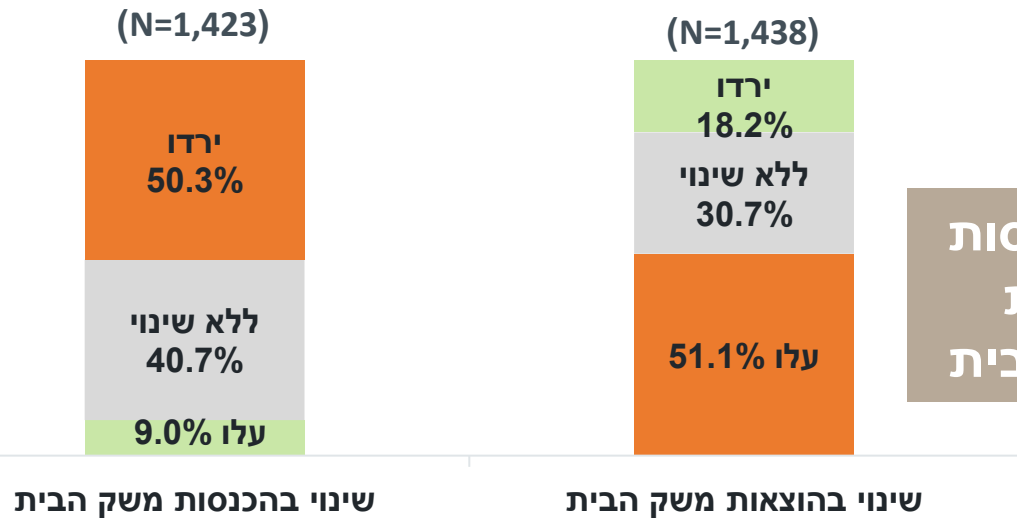

ההגבלות שהוטלו על שוק התעסוקה והשבתת המשק בעקבות המשבר הובילו להחמרת המצב הכלכלי של משקי הבית, כלומר, לעלייה בשיעורי האבטלה ולירידה בהכנסות. בחודש מארס 2020 חלה עלייה דרמטית בשיעור האבטלה. שיעור האבטלה הגיע ל-17%, כאשר מיליון איש פוטרו, הוצאו לחופשה ללא תשלום או קיבלו הבטחת הכנסה (שירות התעסוקה הישראלי, 2020).

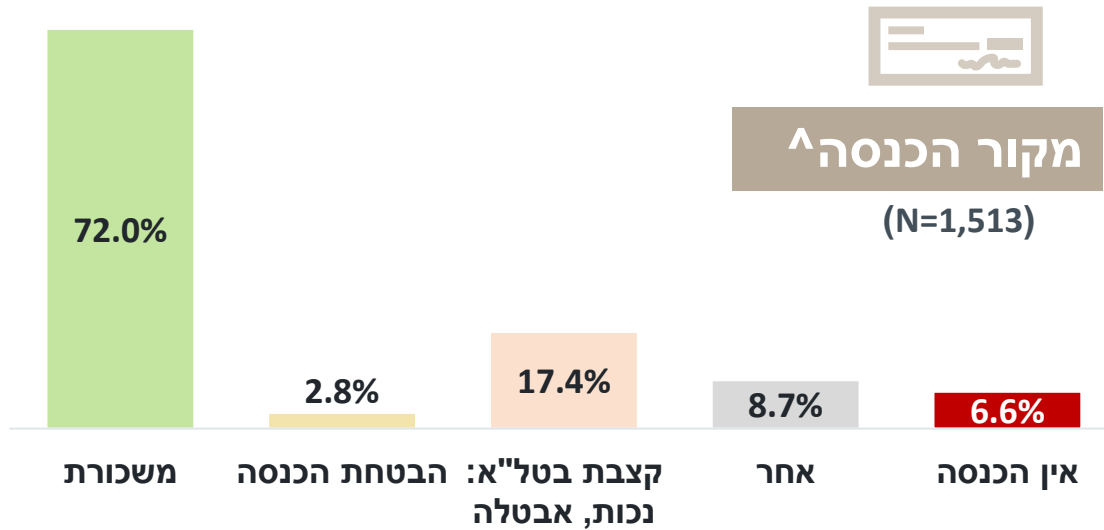
שיעור הכנסה נמוך של משק הבית יכול לנבא אלימות של גברים כלפי נשותיהם (Capaldi et al., 2012). כמו כן תהליך הפיטורים של גברים המלווה באובדן מעמד המפרנס, חוסר הוודאות הכלכלית ותחושת אובדן השליטה עלולים לתרום להגברת האלימות שהם מפעילים כלפי בנות זוגם (Schneider et al., 2016). ולבסוף, היפלטות של נשים ממעגל העבודה עלולה להגביר את תלותן הכלכלית בבן הזוג ולצמצם את יכולתן להיחלץ ממערכת יחסים אלימה (Weitzman & Behrman, 2016).

המצב הכלכלי של משק הבית והמצב התעסוקתי של הפרט נבחנו באמצעות שאלות על שינויים שחלו בתעסוקה, בהכנסות ובהוצאות של משק הבית במהלך משבר הקורונה.

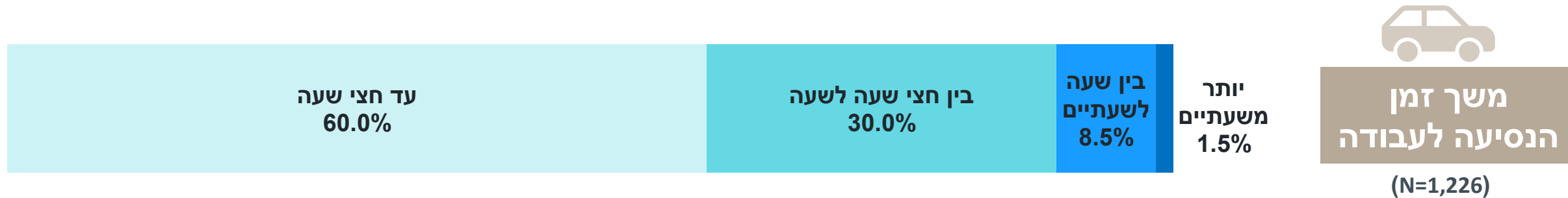
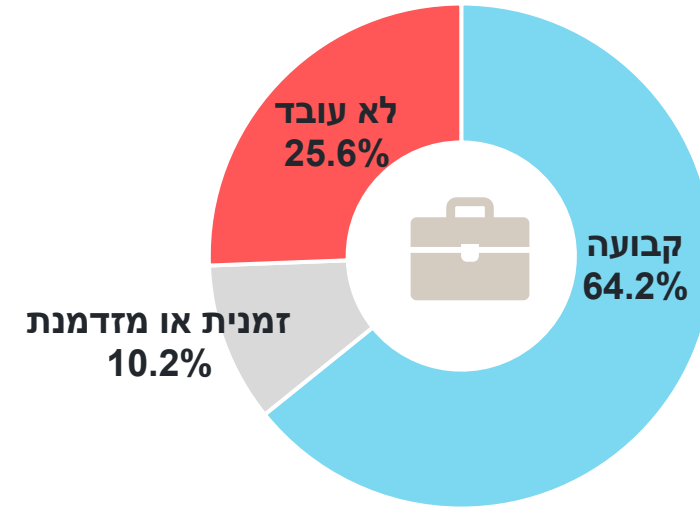
מצב כלכלי של משק הבית

מצב תעסוקתי של הפרט

[^] ניתן היה לסמן יותר מתשובה אחת ועל כן האחוזים אינם מסתכמים ל-100

מתאמים בין מצב כלכלי ותעסוקתי ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות כלכלית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מן המצב הכלכלי והתעסוקתי ובין אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי המצב הכלכלי ובין אלימות כלכלית:

- ככל שהכנסת משק הבית נמוכה יותר
- ככל שההכנסות ירדו בחצי השנה האחרונה
- ככל שההוצאות עלו בחצי השנה האחרונה
- ככל שמשך זמן הנסיעה לעבודה ארוך יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות כלכלית

אלימות נפשית-רגשית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מן המצב הכלכלי והתעסוקתי ובין אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי המצב הכלכלי ובין אלימות נפשית-רגשית:

- ככל שההכנסות ירדו בחצי השנה האחרונה
- ככל שההוצאות עלו בחצי השנה האחרונה
- ככל שמשך זמן הנסיעה לעבודה ארוך יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות רגשית

לא נמצא מתאם מובהק בין ההכנסות של משק הבית (יחסית לממוצע) ובין אלימות נפשית-רגשית

מתאמים בין מצב כלכלי ותעסוקתי ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות מינית

לא נמצא מתאם מובהק בין מדדי המצב הכלכלי
ובין אלימות מינית

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי המצב הכלכלי
ובין אלימות פיזית:

- ככל ששביעות הרצון הכללית מן המצב הכלכלי של משק הבית נמוכה יותר
- ככל שמשך זמן הנסיעה לעבודה ארוך יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו
בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין הכנסת משק הבית (ביחס
לממוצע), שינוי בהכנסות ושינוי בהוצאות ובין אלימות
פיזית

[^] ראו נספח ה

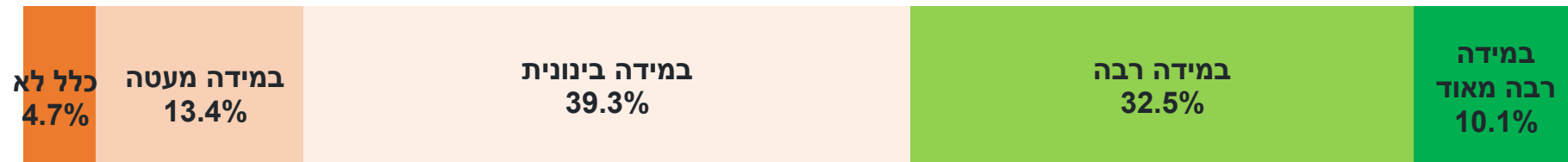
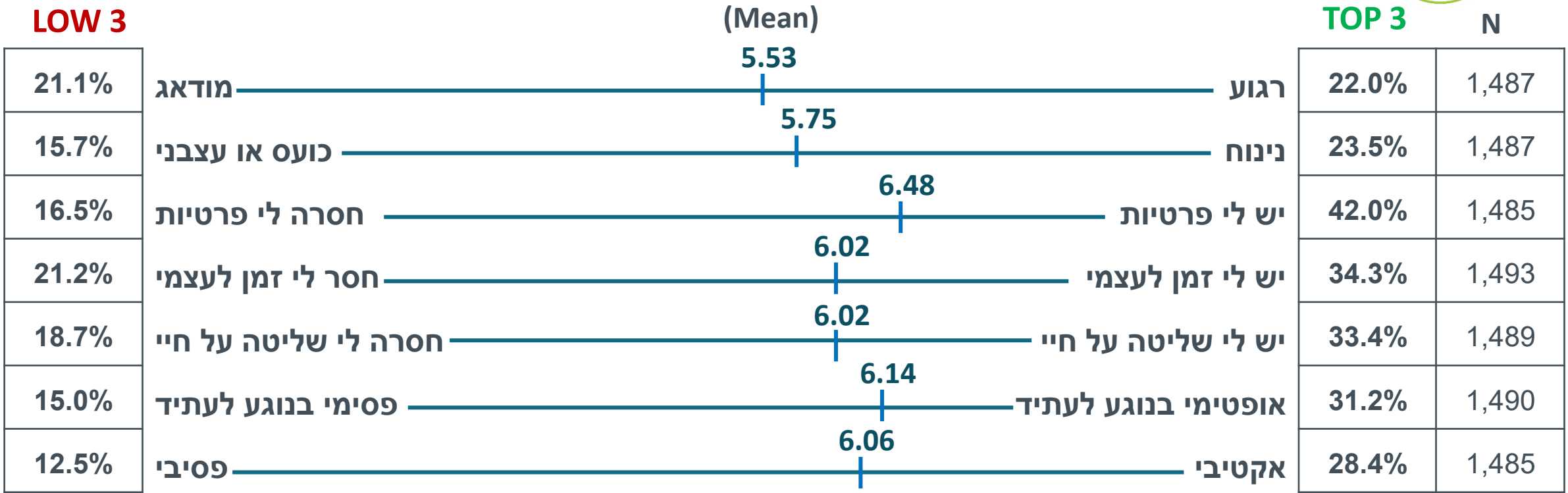
גורם 5: רוחה נפשית

מגפת הקורונה מביאה עימה תחושת חרדה לבריאות הפיזית, אשר עלולה להביא לגידול בעוצמת הדחק, בעיקר בקרב מי שמועד לכך. במקרים כאלה ההתדרדרות בבריאות הנפשית עלולה לגרום להפרעת דחק פוסט-טראומטית (PTSD) אשר מעלה את שיעור אירועי האלימות של גברים כלפי בנות זוגם (Capaldi et al., 2012; Harville et al., 2011).

רווחה נפשית נבחנה באמצעות שאלות על שינויים שחלו בתחושות וברגשות במהלך המשבר, ובהן דאגה, כעס, חוסר פרטיות, חוסר שליטה על החיים ופסימיות.

תחושת רוחה נפשית בחצי השנה האחרונה (סולם ובו 10 דרגות)

**שביעות רצון כללית
מן החיים**
(N=1,481)

מתאמים בין רוחה נפשית ובין סוגי אלימות במשפחה^א

אלימות כלכלית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מן החיים (בחצי השנה האחרונה) ובין אלימות כלכלית

מתאם מובהק ברמה בינונית בין תחושת היעדר פרטיות ובין אלימות כלכלית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי רוחה נפשית ובין אלימות כלכלית:

- ככל שתחושת הדאגה חזקה יותר
- ככל שתחושת הכעס או העצבנות חזקה יותר
- ככל שהתחושה כי "חסר זמן לעצמי" חזקה יותר
- ככל שהתחושה של חוסר שליטה על החיים חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסימיות בנוגע לעתיד חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסיביות חזקה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות כלכלית

אלימות נפשית-רגשית

מתאם חיובי מובהק ברמה בינונית בין שביעות רצון מן החיים (בחצי השנה האחרונה) ובין אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים ברמה בינונית בין תחושת כעס או עצבנות, היעדר פרטיות וחוסר שליטה על החיים ובין אלימות נפשית-רגשית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי רוחה נפשית ובין אלימות נפשית-רגשית:

- ככל שתחושת הדאגה חזקה יותר
- ככל שהתחושה כי "חסר זמן לעצמי" חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסימיות בנוגע לעתיד חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסיביות חזקה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות נפשית-רגשית

מתאמים בין רוחה נפשית ובין סוגי אלימות במשפחה[^]

אלימות פיזית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי רוחה נפשית ובין אלימות פיזית:

- ככל ששביעות הרצון מן החיים נמוכה
- ככל שתחושת הכעס או העצבנות חזקה יותר
- ככל שהתחושה של חוסר פרטיות חזקה יותר
- ככל שהתחושה כי "חסר זמן לעצמי" חזקה יותר
- ככל שהתחושה של חוסר שליטה על החיים חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסימיות בנוגע לעתיד חזקה יותר
- ככל שתחושת הפסיביות חזקה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין תחושת דאגה ובין אלימות פיזית

אלימות מינית

מתאמים מובהקים אך חלשים בין מדדי רוחה נפשית ובין אלימות מינית:

- ככל ששביעות הרצון מן החיים נמוכה
- ככל שהתחושה של חוסר פרטיות חזקה יותר

כך המשיבים דיווחו כי הם או בן משפחה אחר נפגעו בתדירות גבוהה יותר מאלימות פיזית

לא נמצא מתאם מובהק בין שאר מדדי הרווחה הנפשית ובין אלימות מינית

מגבלות המחקר

רק כמחצית מן החרדים עושים שימוש באינטרנט (כהנר ומלאך, 2019). בשל שיטת המחקר שנבחרה – סקר אינטרנטי, יש תת-ייצוג לזרמים אדוקים יותר בקרב החרדים שאינם משתמשים באינטרנט. בדומה, יש תת-ייצוג לאוכלוסייה הערבית הדתית האדוקה הממעטת להשתמש באינטרנט.

בקרב חרדים, במסגרת אלימות נפשית-רגשית נכללת גם אלימות רוחנית-דתית. זו לא נבחנה במחקר זה.

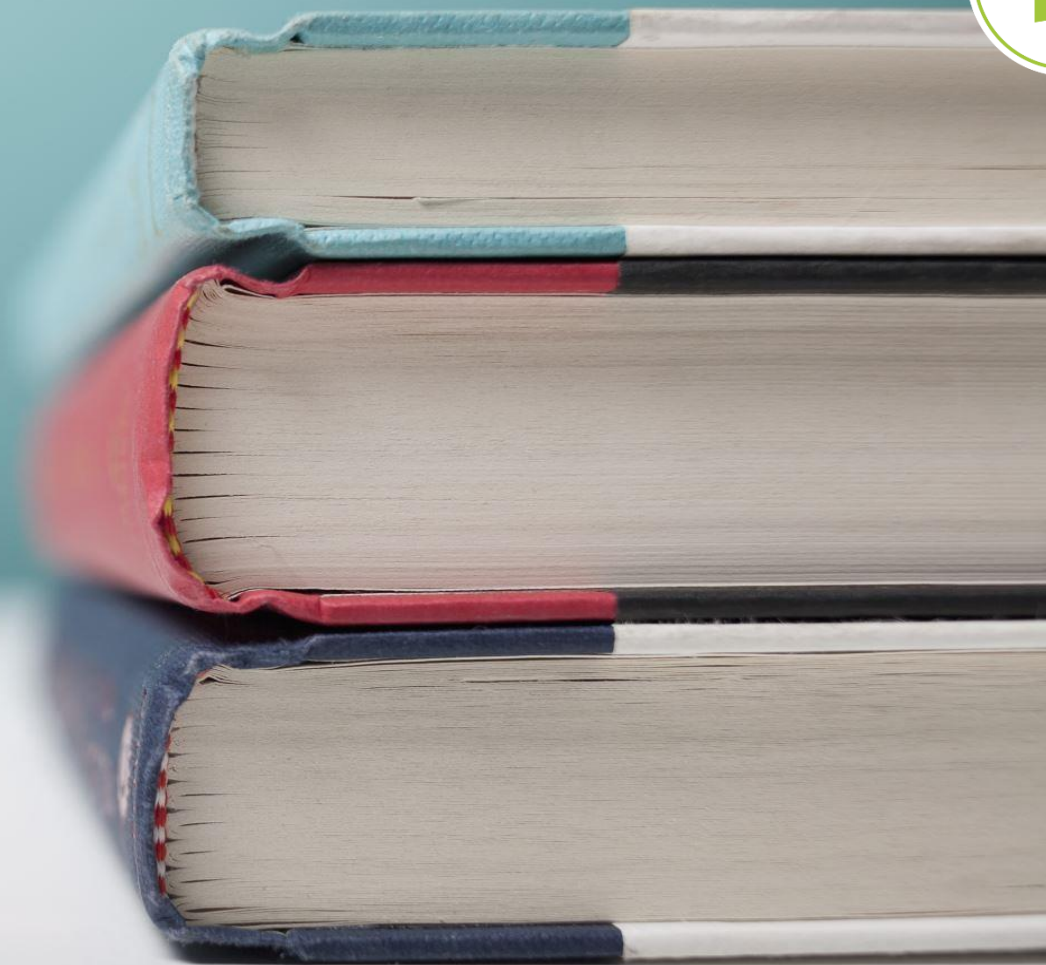

בשל מורכבות הפנייה לילדים ולבני נוער, המחקר נערך בקרב בגירים בני 18 ויותר. עם זאת במחקרי המשך חשוב מאוד למפות את מאפייני תופעת האלימות במשפחה גם בקרב ילדים ובני נוער.

היות שניסוח השאלות על ביטויים של אלימות לסוגיה אינו מבחין למעשה בין פגיעה להיפגעות (כלומר משיב יכול היה לדווח על אלימות במשפחה גם כאשר הוא עצמו אינו הנפגע אלא בני משפחה אחרים), הקשרים בין חלק מן הגורמים מגבירי הסיכון (המנוסחים ברמת הפרט שהשיב לשאלון) ובין תופעת האלימות במשפחה (המנוסחת ברמת המשפחה) יצאו מובהקים אך חלשים או שאינם מובהקים כלל.

מקורות

אייזיקוביץ, צ., פישמן, ג., משה, ג. וגוסינסקי, ר. (2001). סקר היקף ומאפיינים לתופעת האלימות כלפי נשים וילדים ונוער בסיכון. מרכז מינרווה לחקר הנוער, אוניברסיטת חיפה.

כהנר, ל. ומלאך, ג. (2019). שנתון החברה החרדית בישראל. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ריבקין, ד., ארזי, ט., אורן, י., ברנר, ד., לובצקי-גטה, ש., סרבר, מ., מורן-גלעד, ל. (2020). התמודדות עם אלימות נגד נשים במערכת יחסים זוגית בעת משבר הקורונה: סקירה בין-לאומית. מכון מאיר-גיוינט-ברוקדייל.

שירות התעסוקה הישראלי (2020). משבר הקורונה: היערכות שירות התעסוקה להחזרת המובטלים לשוק העבודה. המחבר.

Abramsky, T., Watts, C. H., Garcia-Moreno, C., Devries, K., Kiss, L., Ellsberg, M., Jansen, H. & Heise, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC public health*, 11(1), 109.

Barnawi, F. H. (2017). Prevalence and risk factors of domestic violence against women attending a primary care center in Riyadh, Saudi Arabia. *Journal of interpersonal violence*, 32(8), 1171-1186.

Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner abuse*, 3(2), 231-280.

Coulton, C. J., Crampton, D. S., Irwin, M., Spilsbury, J. C., & Korbin, J. E. (2007). How neighborhoods influence child maltreatment: A review of the literature and alternative pathways. *Child abuse & neglect*, 31(11-12), 1117-1142.

Ellsberg, M., Jansen, H. A., Heise, L., Watts, C. H., & Garcia-Moreno, C. (2008). Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: an observational study. *The lancet*, 371(9619), 1165-1172.

Haas, B. M., Berg, K. A., Schmidt-Sane, M. M., Korbin, J. E., & Spilsbury, J. C. (2018). How might neighborhood-built environment influence child maltreatment? Caregiver perceptions. *Social Science & Medicine*, 214, 171-178.

Harville, E. W., Taylor, C. A., Tesfai, H., Xiong, X., & Buekens, P. (2011). Experience of Hurricane Katrina and reported intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence*, 26(4), 833-845.

Schneider, D., Harknett, K., & McLanahan, S. (2016). Intimate partner violence in the Great Recession. *Demography*, 53(2), 471-505.

Warren, E. J., & Font, S. A. (2015). Housing insecurity, maternal stress, and child maltreatment: An application of the family stress model. *Social Service Review*, 89(1), 9-39.

Weitzman, A. & Behrman, J. A. (2016). Disaster, disruption to family life, and intimate partner violence: The case of the 2010 earthquake in Haiti. *Sociological science*, 3, 167-189.

נספחים

נספח א: הבדלים מובהקים בין קבוצות בנוגע לסוגי אלימות במשפחה

אלימות נפשית-רגשית			אלימות כלכלית			אלימות פיזית			אלימות מינית				
T / F ^	SD	Mean	T / F ^	SD	Mean	T / F ^	SD	Mean	T / F ^	SD	Mean		
2.179*	.66	1.2	3.635***	.61	1.2	אין הבדל מובהק			2.786**	.73	1.6	גברים	מגדר
	.52	1.1		.45	1.1					.64	1.5	נשים	
8.050***	.99	1.4	9.393***	.92	1.4	13.599***	1.07	2.1	6.989***	.89	1.8	ערבי	אוכלוסייה
	.43	1.1		.49	1.1		.73	1.4		.61	1.5	יהודי	
4.256***	.96	1.4	3.654***	.83	1.3	3.906***	1.08	1.9	3.724***	.84	1.8	כן	הגדרה עצמית כלהטב"ק
	.52	1.1		.49	1.1		.80	1.5		.65	1.5	לא	
אין הבדל מובהק			6.578***	.67	1.2	9.217***	.95	1.7	אין הבדל מובהק			30-18	גיל
				.45	1.1		.80	1.5				64-31	
				--			.71	1.3				+65	
אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק				ארץ לידה
אין הבדל מובהק			3.818**	.68	1.2	3.223*	.95	1.7	אין הבדל מובהק			רווק	מצב משפחתי
				.45	1.1		.81	1.5				נשוי	
אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק			אין הבדל מובהק				השכלה

נספח ב: מתאמים בין מצב הבריאות ובין סוגי אלימות במשפחה

מדדים	אלימות נפשית-רגשית	אלימות כלכלית	אלימות פיזית	אלימות מינית
מצב בריאות כללית	$r=.171^{**}$	$r=.119^{**}$	$r=.086^{**}$	$r=.063^*$
שינוי במצב הבריאות	$r=.103^{**}$	$r=.086^{**}$	--	--
שימוש בסמים	$r=-.079^{**}$	$r=-.071^{**}$	$r=-.077^{**}$	--
צריכת אלכוהול	--	$r=.111^{**}$	$r=.076^{**}$	--

* $p=0.05$ ** $p=0.01$

נספח ג: מתאמים בין יחסים חברתיים ומשפחתיים ובין סוגי אלימות במשפחה

מדדים	אלימות נפשית-רגשית	אלימות כלכלית	אלימות פיזית	אלימות מינית
שינוי בקשרים החברתיים	$r=.160^{**}$	$r=.129^{**}$	--	--
שינוי בקשרים במשפחה המורחבת	$r=.123^{**}$	$r=.110^{**}$	--	--
שינוי בקשרים במשפחה הגרעינית	$r=.182^{**}$	$r=.091^{**}$	$r=.117^{**}$	$r=.104^{**}$
שביעות רצון מן הקשרים המשפחתיים והחברתיים	$r=.310^{**}$	$r=.247^{**}$	$r=.123^{**}$	$r=.056^{**}$

$^{**}p=0.01$

נספח ד: מתאמים בין צפיפות מגורים ובין סוגי אלימות במשפחה

מדדים	אלימות נפשית-רגשית	אלימות כלכלית	אלימות פיזית	אלימות מינית
צפיפות אובייקטיבית (מטרים לנפש)	$r=-.107^{**}$	$r=-.082^{**}$	$r=-.075^{**}$	--
צפיפות אובייקטיבית (נפשות לחדר)	$r=.114^{**}$	$r=.149^{**}$	$r=.130^{**}$	--
צפיפות נתפסת	$r=-.109^{**}$	$r=-.057^*$	--	--

* $p=0.05$ ** $p=0.01$

נספח ה: מתאמים בין מצב כלכלי ותעסוקתי ובין סוגי אלימות במשפחה

מדדים	אלימות נפשית-רגשית	אלימות כלכלית	אלימות פיזית	אלימות מינית
הכנסת משק הבית (יחסית לממוצע)	--	$r=.102^{**}$	--	--
שינוי בהכנסות משק הבית	$r=.097^{**}$	$r=.156^{**}$	--	--
שינוי בהוצאות משק הבית	$r=-.078^{**}$	$r=-.123^{**}$	--	--
שביעות רצון כללית מן המצב הכלכלי של משק הבית	$r=.223^{**}$	$r=.251^{**}$	$r=.063^*$	--
משך זמן הנסיעה לעבודה	$r=.065^*$	$r=.087^{**}$	$r=.083^{**}$	--

* $p=0.05$ ** $p=0.01$

נספח ו: מתאמים בין רווחה נפשית ובין סוגי אלימות במשפחה

מדדים	אלימות נפשית-רגשית	אלימות כלכלית	אלימות פיזית	אלימות מינית
שביעות רצון מן החיים (בחצי השנה האחרונה)	$r=.275^{**}$	$r=.251^{**}$	$r=.089^{**}$	$r=.054^*$
רגוע – מודאג	$r=-.205^{**}$	$r=-.191^{**}$	--	--
נינוח – כועס או עצבני	$r=-.256^{**}$	$r=-.234^{**}$	$r=-.088^{**}$	--
יש לי פרטיות – חסרה לי פרטיות	$r=-.323^{**}$	$r=-.262^{**}$	$r=-.141^{**}$	$r=-.085^{**}$
יש לי זמן לעצמי – חסר לי זמן לעצמי	$r=-.219^{**}$	$r=-.185^{**}$	$r=-.068^{**}$	--
יש לי שליטה על חיי – חסרה לי שליטה על חיי	$r=-.263^{**}$	$r=-.217^{**}$	$r=-.085^{**}$	--
אופטימי בנוגע לעתיד – פסימי בנוגע לעתיד	$r=-.208^{**}$	$r=-.195^{**}$	$r=-.064^*$	--
אקטיבי – פסיבי	$r=-.233^{**}$	$r=-.201^{**}$	$r=-.072^{**}$	--

לשאלות, הערות והארות אפשר לפנות:

ד"ר טל ארזי

ראש צוות | צוות חשיבה תוצאתית

טלפון: 02-6557426 נייד: 050-7362171

אנה רזניקובסקי-קוראס

חוקרת עמיתה | צוות חשיבה תוצאתית

טלפון: 02-6557480 נייד: 052-4283364

brookdale.jdc.org.il

תודה על ההקשבה

